

ОБРАЗ ДОМУ В ОПОВІДАННІ ВІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА
«ТРОЯНДА ДЛЯ ЕМІЛІ»

У статті досліджується образ дому оповідання Вільяма Фолкнера «Троянда для Емілі» крізь призму ідей К.Г.Юнга та З.Фрейда, що допомагає розкрити авторське втілення проблематики твору.

Ключові слова: образ, символ, архетип.

В статтє исслеується образ дома в рассказе Уильяма Фолкнера «Роза для Эмили» через призму идей К.Г.Юнга и З.Фрейда, что помогает раскрыть авторское воплощение проблематики произведения.

Ключевые слова: образ, символ, архетип.

The article examines the image of the house in the short story "A Rose for Emily" by William Faulkner in the light of the ideas of K. G. Jung and Z. Freud that helps to reveal the author's implementation of the problems raised in the work.

Key words: image, symbol, archetype.

«Мій дім – моя фортеця» – вираз, який знає кожен, бо образ дому завжди відігравав велику роль у духовному житті людини. Це місце, де ми чуємося у безпеці, місце, де ми народилися і куди ми повертаємося після довгих далеких подорожей. Тут не потрібні соціальні маски, тут ми залишаємося собою. Саме тому будинок часто виступає символом духовного світу людини, в якому втілюється архетип Selbst – самоті, цілісності. Зважаючи на символістську домінанту оповідання, видається цікавим дослідити авторське втілення проблематики твору за допомогою образу будинку.

В оповіданні «Троянда для Емілі» Вільям Фолкнер розповідає історію останньої представниці давнього аристократичного сімейства американського півдня Емілі Гріерсон. Ми дізнаємось, що коли міс Емілі була маленька, її будинок був великим, «білим, прикрашеним куполами та шпильями, крученими балконами у досить легковажному стилі 70-х років» і стояв він на колись найбільш аристократичній вулиці. Майже палац казкової принцеси, де жила таткова донечка міс Емілі – «худорлява фігурка у білому» [1: 2]. Міс Емілі народилась десь перед Громадянською війною, а будинок Гріерсонів було побудовано у 70-х. Тобто ми розуміємо, що батько Емілі був успішним і заможним навіть після війни. Коли мешканці міста думали про Гріерсонів, перед ними поставала ніби жива картинка: батько та донька в рамці відкритих парадних дверей. Тож світлий великий будинок символізує не тільки достаток та успіх його хазяїна, а ніби засвідчує його статус в якості фамільного портрета. Пригадаймо, що будинок, як правило, передається у спадок і розуміється у геральдиці як символ роду (звідси «дом Романових», «дом Габсбургів») [2: 160]. Відповідно, будинок Гріерсонів тут виступає ще й родовим оберегом.

За Башлярюм, архетип освітленого дому символізує відокремлене існування групи людей, що поєднані духовно, у протистоянні темряві світу [3: 51]. Немає жодної згадки

про те, що у будинку жив ще хто-небудь, окрім міс Емілі та її татка, тільки згодом ми дізнаємося ще про існування слуги-негра Тобі. Звичайно ж, що батько виховував дівчинку, керуючись традиціями та моральними принципами південної аристократії. Але Громадянська війна повністю змінила світ, у якому вони жили. Їх образ життя виявився ганебним, брутальним та неправильним, що людина благородного походження із південною гординею ніколи не визнає: так, вони жили завдяки праці рабів, і вони не бачили нічого ганебного у цьому. Їх статус – це привід пишатися, і вони завжди будуть понад законом. Варто також зазначити, що американський південь заселявся свого часу британськими роялістами (прихильниками короля). Тож логічно, що їх погляди на світ не зміняться, вони радше відвернуться від світу самі. Таким чином, образ дому набуває символічного значення фортеці, захисту від мінливого і ворожого світу.

Проте маємо ще одне значення цього образу. Наратор розповідає, що міс Емілі бачили, як правило, крізь широко відкриті парадні двері будинку з-за спину батькового силуету з широко розставленими ногами та батогом у руках, що містер Гріерсон віддав усіх можливих залицяльників своєї доньки, вважаючи їх недостойною партією і виступаючи, таким чином, в ролі тюремщика, Цербера. Відповідно будинок перетворюється з палацу юної королівни, де вона могла б звити сімейне гніздечко, на тюрму.

Але з часом все змінюється. Коли містер Гріерсон помирає, міс Емілі майже півроку не виходить з дому. Зважаючи на те, що шістка символізує стабільність, гармонію, рівновагу, стійкість [4: 480], можемо констатувати, що в даній ситуації будинок повністю виконує свою функцію. За Фройдом, образ будинку пов'язаний з жіночим началом, материнським лоном. Міс Емілі ніби шукала у будинку підтримку (не дарма ж ми кажемо, що вдома і стіни допомагають), зачиналася у ньому, щоб відновитися та перероджувалась у такому затворництві. Коли ж її знов побачили, вона була зовсім іншою: її волосся було коротко стрижене, вона виглядала як дівча і трохи нагадувала тих янголів, яких малюють на кольорових церковних вітражах – дещо трагічна та безтурботна. Таким чином, в образі дому постав архетип Великої Матері. Єдиною людиною, яка підтримувала зв'язок між зовнішнім світом та мікрокосмом будинку міс Емілі весь той час, був слуга Тобі.

Проте, наступна трагедія виявилась занадто важкою як для міс Емілі, так і для її будинку. Ми дізнаємося, що міс Емілі зустрічалася з людиною, яка не належала її колу, і проти цих стосунків були як мешканці міста, так і двоюрідні сестри, що жили в іншому місті. Сам обранець, смуглявий робітник-янкі Гомер Беррон, був «не сімейною людиною», любив чоловіче товариство, кріпке слівце та випивати у Клубі Лосів. З чутко виявляється, що міс Емілі купувала отруту для шурів, потім замовила чоловічий туалетний набір із срібла з монограмами «Г. Б.» на кожному предметі та придбала повний комплект чоловічого одягу аж до нічної сорочки. Тож місто, жалюючи її, вже очікувало на весілля, нехай навіть із присмаком скандалу.

Втім, весілля не відбулося, і після того як Тобі одного дня випустив Гомера до будинку крізь задні двері, містера Беррона ніхто більше не бачив. З моменту зникнення Гомера Беррона міс Емілі знову запирається у будинку майже на півроку, і коли її побачили наступного разу, вона дуже змінилася: розповніла та почала сивіти. Відтепер вона завжди у чорному із заправленим за пояс тонким золотим ланцюжком через груди та опирається на чорну палицю з тусклим золотим набалдашником. Одутлувата з мертвенно-блідим обличчям та вдавленими у складки жиру, ніби дві жаринки у тісто, очима, вона дуже

походила на королеву-вдову Вікторію. А десь на кінчику ланцюжка був годинник, прихований у складках одягу, який цокав, ніби зсередини жінки. Траурний одяг та годинник натякають, що їх господиня хоче поховати час, зупинити його невгамовний рух, але він все одно рухається вперед.

Тож, ми здогадуємося, що відбулося щось жахливе, і міс Емілі знов шукала захисту у своєму будинку. Втім, на цей раз відбулися різкі зміни: замість молоді леді перед нами постає старенька. Вона дуже рідко виходила з дому, а потім й зовсім перестала. Сам же будинок також почав змінюватись, і він розповідав про свою господиню більше, ніж про неї могли розповісти мешканці міста.

По-перше, через деякий час після зникнення Гомера Беррона навколо будинку з'явився нестерпний сморід. Звинуватити леді у тому, що в неї погано пахне, зовсім непристойно, і тому суддя Стівенс висунув здогадку, що можливо негр-слуга вбив щура або змію, та забув прибрати. Єдине, на що спромоглися члени ради, це під покривом ночі розспати біля підвальних вікон та навколо будинку міс Гріерсон вапно, ховаючись, аби господиня, що сиділа в одному з вікон непорушно, мов ідол, не помітила їх. Відповідно, ми вже починаємо асоціювати будинок міс Емілі із труною, з процесом розкладання.

За три роки міс Емілі зовсім посивіла, а їй було всього 37.

З того моменту її парадні двері залишалися зачиненими, за виключенням періоду 6-7 років, коли вона давала уроки розпису порцеляни в студії, влаштованої в одній з кімнат нижнього поверху. Наратор повідомляє, що свого часу, коли у місті започаткували безкоштовну доставку пошти, міс Емілі була єдиною, хто категорично заборонив прибрати металевий номер та поштову скриню на двері свого будинку. Двері та поріг дому є своєрідним проходом від захищеного простору у незахищений. Відповідно, така впертість хазяйки будинку щодо маленьких змін стосовно її дверей пояснюється її острахом, що навіть така невеличка зміна може позбавити її притулок захищеності.

Багато років потому ми попадаємо всередину будинку міс Гріерсон разом із представниками нового покоління муніципальної ради. Старий негр впустив їх у темний передпокій, звідки у ще більш щільну темряву вели наверх сходи (згодом дізнаємось, що міс Емілі вже давно зачинила верхній поверх будинку [1: 5]). Скрізь пахло пилом та запустінням, спертим і вологим духом. Вітальня була обставлена громіздкими меблями у шкіряній оббивці. Коли слуга відкрив ставні в одному з вікон, вони побачили, що шкіра потріскалася. А коли вони присіли, курява пилу мляво піднялася навколо їх стегон, кружляючись у лінновому русі в світлі єдиного промінця сонця. На потемнілому позолоченому мольберті біля комину стояв портрет батька міс Емілі, намальований олівцями. Що ж до вигляду ззовні, то на цей момент гаражі та бавовноочисні фабрики витіснили та знищили благородні імена з цієї вулиці. І тільки будинок міс Гріерсон продовжував височити своїм впертим та кокетливим занепаданням, як більмо на оці поміж іншої потворності [1: 1].

У психологічному плані будинок з його поверхами та кімнатами є прообразом людини. Фасад уособлює Persona, роль, соціальну функцію або маску, що носить її хазяїн у повсякденному житті. Будинок міс Емілі цілком підтверджує цю думку. Колись він був символом багатства та статусу господарів. Зараз же, з одного боку, він свідчить, що, так само як і його господиня, він є традицією і клопотом для мешканців міста, з іншого боку – є промовистим доказом занепаду та зuboжіння південних аристократичних сімей.

Що ж до середини будинку, то спальня пов'язана з інтимним життям, кухня – це місце психологічних трансформацій, вона є символом посвяти, підвальні приміщення символізують колективне несвідоме, поверхи позначають різні частини тіла та душевні стани, сходи ж є зв'язком між різними рівнями особистості. Так дах та верхні поверхи співвідносять з головою та свідомими функціями [4: 108]. Горище зберігає всі наші спогади молодості, бабусині та дідусеві речі, це символ нашого Super Ego (Зверх-Я), що складається під впливом виховання, і є системою моральних почуттів та вимог до поведінки, вчинків та рішень Ego суб'єкта. Зверх-Я є носієм традицій та цінностей, що передаються від покоління до покоління, йому властиві функції сумління, самоспоглядання як необхідна передумова для контролюючої діяльності сумління [5: 342]. Відповідно, коли міс Емілі зачинила верхній поверх, то вона символічно визнала, що більше не підвладна моральним законам, не знає докорів сумління і не страждає від них. Вона ніби відключила цей психічний аспект своєї особистості. Закриті ставнями вікна говорять про свідому альянцію господині, небажання спілкуватись із світом. Водночас, ледь освітлене помешкання також символізує згасання роду, про що свідчать і потріскана шкіра на меблях, і потьмяніла рамка батькового портрету.

Намальований олівцями портрет повертає нас у дитинство і провокує в нас відчуття, що міс Гріерсон десь всередині почувается так само незахищеною маленькою дівчиною, а тому виставила цей портрет в якості оберегу. Образ же всюдисущого пилу ще раз навіює думку про запустіння, згасання та вмирання.

Коли ж міс Емілі поховали, то на другому поверсі, не відвідуваному вже багато років, знайшли кімнату, яку ледве відчинили. Це була опочивальня, прибрана колись як до весілля, вся у рожевих тонах, де все було вкрито товстим шаром пилу, неначе саваном. На ліжку лежало тіло Гомера Беррона, вірніше те, що від нього залишилося, а поряд, на другій подушці, залишився слід від голови та довге пасмо сивого волосся. Можна тільки здогадуватися, що трапилося між цими двома. У цій сцені знаходимо багато символіки. Рожевий колір – колір кохання, цнотливості та вірності [4: 457]. Вкритий пилом, рожевий майже збляк і став сірим, символізуючи марність сподівань на щасливе кохання та подружнє життя, так само як і всі ті речі, що були придбані до весілля. Слід у формі півмісяця, що залишився на вкритій пилом поверхні, коли підняли краватку та комірцець, ніби ще раз символізує агресивну чоловічу силу, що не встояла перед жінкою, доведеною до відчаю у своєму прагненні бути коханою і мати сім'ю. І знов образ всюдисущого пилу, за допомогою якого автор створив подвійний образ труни в труні (будинку давно вже втратив ознаки життя, він – величезна труна для своєї господині, а в ньому інше захоронення – кімната-склеп). Сиве пасмо волосся на подушці поряд з Гомером Берроном говорить про те, що *libido* Емілі Гріерсон у якийсь момент під вагою нереалізованих бажань переросло у *mortido* з некрофільним відтінком. Як таткова донечка, міс Емілі шукала заміну батькові, охоронця і захисника для неї. Вона потребувала Гомера, і якщо вже не могла отримати його живим, то залишила його при собі мертвим. Однак здорова психіка людини не могла б з цим справитися, тож її Зверх-Я відключилося, залишив місце тільки для Ego – інфантильному потаканню її бажань, про що нам і повідав будинок.

Це також єдина сцена, де ми зустрічаємо у тексті слово «rosee» – «рожевий» або «тро-янда», яке перегукується із назвою оповідання. Сам автор пояснював таку назву як від-

давання честі жінці, яка пережила трагедію [6], проте для Емілі це іронічний дарунок. Вона дивилася на життя крізь рожеві окуляри, а воно показувало їй тільки шипи.

Тож, як бачимо, образ будинку в оповіданні є дуже поліаспектним, багатограним. Він постійно розкривається з нової сторони, змінюється разом із своєю господинею і, таким чином, розкриває її потаємні страхи і бажання, виказує її таємниці. Водночас, за допомогою цього образу Фільям Фолкнер створює яскраву драматичну картину занепаду та зубожіння аристократичних сімей американського півдня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Faulkner W. A Rose for Emily [Електронний ресурс] / Faulkner William. – Режим доступу: http://resources.mhs.vic.edu.au/creating/downloads/A_Rose_for_Emily.pdf
2. Энциклопедия символов, знаков, эмблем [сост. Андреева В и др.]. – М.: Локид; Миф, 1999. – 576 с.
3. Башляр Г. Земля и грезы о покое [Електронный ресурс] / Башляр Гастон. – Режим доступа: http://yanko.lib.ru/books/philosoph/bachelard-zemlya_i_grezy_o_pokoe-2001-81.pdf
4. Словарь символов [уклад. Жюльен Н.]. – Челябинск: изд-во «УРАЛ LTD», 1999. – 498 с.
5. Фрейд З. «Я» и «Оно» / Зигмунд Фрейд // Основной инстинкт [сост. Гуревич П.С.]. – М.: Олимп; ООО Издательство АСТ-ЛТД, 1997. – С. 320 – 362.
6. William Faulkner speaks on «A Rose for Emily» in 1955 [Електронний ресурс] / Faulkner William. – Режим доступу: <http://ww2.faulkner.edu/admin/websites/cwarmac/William%20Faulkner%20speaks%20on.pdf>